

2011

Missie

De Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) is een onafhankelijke adviescommissie van deskundigen. Zij adviseert overheden, nationaal en internationaal, over de kwaliteit van milieueffectrapportages. Zo wil zij een bijdrage leveren aan de kwaliteit van besluitvorming. Haar uitgebreide kennis van m.e.r. stelt de Commissie beschikbaar aan iedereen.

Terminologie

Nederland kent twee typen milieueffectrapportage:

- project-m.e.r. levert de informatie, waardoor het milieubelang een volwaardige rol speelt bij besluiten over projecten met grote milieugevolgen. Het milieueffectrapport (MER) laat zien wat een initiatief betekent voor het milieu en welke alternatieven minder nadelige gevolgen hebben;
- plan-m.e.r. is gericht op milieubeoordeling van plannen en programma's zodat er al in de strategische fase aandacht is voor het milieu.

Commissie voor de
milieueffectrapportage

2011

colofon

ISBN 978 90 421 3441 6

© 2012, Commissie voor de milieueffectrapportage

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, opname in een geautomatiseerd gegevensbestand, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de Commissie voor de m.e.r.

Vormgeving en realisatie: Ontwerpbureau Suggestie & Illusie, Utrecht

Redactie: Heleen Boerman en Sara Groenendijk (Commissie voor de m.e.r.)

Eindredactie: Tanja Veenstra, Utrecht

Fotografie: Sijmen Hendriks, Utrecht; p. 5 Redmar Kruithof; p. 35 Arend Kolhoff; p. 36 Arte Color, Hye Jung Lee; p. 39 Shutterstock

Bezoekadres

Commissie voor de milieueffectrapportage
Arthur van Schendelstraat 800
3511 ML Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

f 030-2331295

e mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

Het Jaarverslag 2011 is gedrukt op Cocoon Silk.

inhoud

Voorwoord	4
Cijfers & feiten	7, 8, 14, 21, 22, 29, 30, 33, 34, 38
Aan het woord	10, 15, 20, 27, 28, 31, 36
M.e.r. en ...	11, 18, 24
Project uitgelicht	9, 12, 19, 23, 37
Internationaal	17, 26, 52
Blik op 2012	32, 40
In beeld	6, 13, 16, 25, 35, 39
Bijlagen	41-51

voorwoord

Dames en heren,

Meer vrijwillig aangevraagde advisering en een verbeterde kennisfunctie van de Commissie zijn voor mij de meest opmerkelijke ontwikkelingen van 2011. Met de gewijzigde m.e.r.-wetgeving per 1 juli 2010 nam het aandeel verplichte advisering af, met name bij het vaststellen van reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport. Onverstandig, want een goede start blijkt vaak bepalend voor een succesvolle milieueffectrapportage en een dito planvormingstraject. Het is dan ook bemoedigend dat veel bevoegde gezagen zich vrijwillig tot ons wenden om in deze fase mee te denken via een adviestraject. Met deze vorm van advisering en de door het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) mogelijk gemaakte, versterkte inzet op onze kennisfunctie voorzien we in de behoefte aan informatie en praktijkervaring. In 2011 is ons pakket aan kennisproducten verbreed, met voor ieder toegankelijke workshops rond m.e.r.-thema's. Deze verbreding zetten we in 2012 voort.

2011 was ook het jaar van 25 jaar milieueffectrapportage. Een periode waarin m.e.r. haar meerwaarde bewees, zo blijkt uit onderzoek in opdracht van IenM. Wel blijft een belangrijke vraag hoe m.e.r., behalve als toetsinstrument, beter in te zetten is als een in de planvorming geïntegreerd hulpmiddel. Wij zien daarvoor mogelijkheden en starten in 2012, samen met bevoegde gezagen, initiatiefnemers en adviesbureaus, experimenten met een meer procesgerichte toepassing van m.e.r. Daarbij past ook een andere rol van de Commissie: minder accent op toetsing van het eindproduct (MER), meer nadruk op meedenken tijdens het m.e.r.-traject. Deze integratie van m.e.r. in planvorming sluit aan bij een van de doelen voor een nieuwe *Omgevingswet*. Ook aan een ander doel, de integratie van toetsen, werken we graag mee. In de praktijk zien we immers vaak dat afzonderlijke toetsen, zoals voor natuur, tot inefficiënte en niet-effectieve besluitvorming leiden.

Zorg heb ik over het schrappen van kaderstellende plannen in de *Omgevingswet*, waarin een integrale afweging van belangen plaatsvindt. Een globale omgevingsvisie van Rijk, provincie

of gemeente, met uitwerking in algemene regels, geeft onvoldoende sturing aan concrete projecten. Discussies over nut, noodzaak en locatiekeuze schuiven dan door naar het niveau van individuele projecten, waar deze afweging vaak niet gemaakt kán worden. Als de overheid onvoldoende kaders stelt, leidt dit tot meer in plaats van minder m.e.r. Dat kan niet de bedoeling zijn.

Verheugend is dat het ministerie van Buitenlandse Zaken eind 2011 besloot opnieuw een vijfjarenovereenkomst ontwikkelingssamenwerking met de Commissie af te sluiten. We beschouwen dat als een bevestiging van het belang van ons werk voor het integreren van milieu en klimaat in de economische groei van ontwikkelingslanden.

Waar het Westen op dit moment kampt met een financiële crisis, groeien de economieën van veel ontwikkelingslanden gestaag door. Maar vaak gebeurt dat op weinig duurzame wijze en de negatieve gevolgen daarvan manifesteren zich steeds meer. Gevolgen voor de landen zelf, maar ook voor Nederlandse bedrijven die qua investeringen afhankelijk zijn van duurzame beschikbaarheid van grondstoffen, energie en water. Het is een uitdaging om deze gang van zaken, met inzet van onze kennis en ervaring, de komende jaren om te buigen.

Behalve naar deze vorm van ontwikkelingssamenwerking kijk ik uit naar de activiteiten die vallen onder ons nieuwe *Government to Government*-programma met China, gericht op de ontwikkeling van plan-m.e.r. Net als in Nederland, is plan-m.e.r. in China wettelijk verplicht en de ontwikkeling ervan is in volle gang. Deze samenwerking zie ik als een kans om van elkaar te leren hoe we milieueffectrapportage in strategische planning zo effectief mogelijk kunnen maken.

Niek Ketting,
voorzitter Commissie voor de milieueffectrapportage

Het samenwerkingsverband Regio Eindhoven stelde een structuurvisie op voor groen-blaauwe invulling van het gebied tussen Eindhoven en Helmond. Het milieueffectrapport toont knelpunten en oplossingen voor natuur, landschap en recreatie.

ADVIES IN 2011

In 2011 bracht de Commissie in totaal 208 adviezen uit, 22 procent minder dan in 2010. Vanaf 2010 is daarmee sprake van een dalend aantal adviezen per jaar:

- 30 adviezen reikwijdte & detailniveau project-m.e.r. of combinatie plan- en project-m.e.r.;
- 31 adviezen reikwijdte & detailniveau plan-m.e.r.;
- 62 toetsingsadviezen project-m.e.r. of combinatie plan-/project-m.e.r.;
- 68 toetsingsadviezen plan-m.e.r.;
- 17 overige adviezen.

Er zijn 68 adviezen uitgebracht over reikwijdte & detailniveau (R&D), tegen 132 in 2010. Opnieuw is vooral bij project-m.e.r.

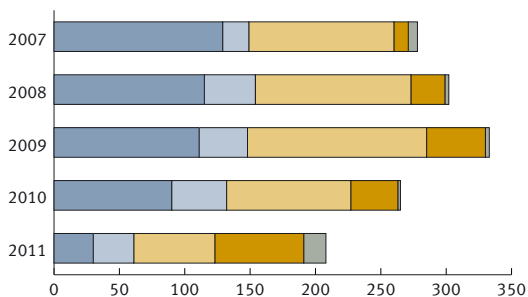
minder geadviseerd, als gevolg van de *Wet modernisering m.e.r.* (1 juli 2010) die advies van de Commissie in deze fase facultatief maakte.

Het aantal toetsingsadviezen bleef ongeveer gelijk. Opvallend is de toename van plan-m.e.r.-toetsingen: van 36 in 2010 naar 68 in 2011: een verwachte verschuiving, eveneens toe te schrijven aan de *Wet modernisering m.e.r.* die toetsing van plan-m.e.r. door de Commissie verplicht stelt.

Vrijwillig aangevraagd advies bleef met 84 gevallen in 2011 vrijwel gelijk aan 2010 (85).

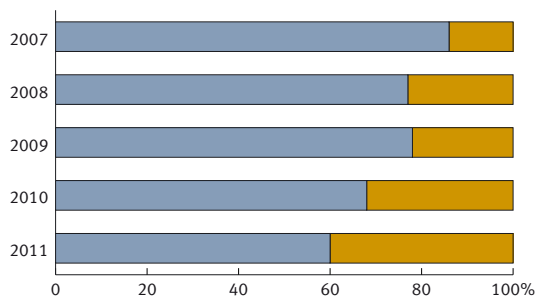

AANTAL EN TYPE UITGEBRACHTE ADVIEZEN 2007-2011

- Reikwijdte & detailniveau project-m.e.r. of combinatie plan- en project-m.e.r.
- Reikwijdte & detailniveau plan-m.e.r.
- Toetsingsadviezen project-m.e.r. of combinatie plan- en project-m.e.r.
- Toetsingsadviezen plan-m.e.r.
- Overige adviezen

VERPLICHTE VERSUS VRIJWILLIGE INSCHAKELING 2007-2011

- Verplicht
- Vrijwillig

ADVIES AAN OVERHEDEN

Gemeenten zijn de grootste afnemers van advies door de Commissie. In 2011 steeg het aandeel advisering aan gemeenten met 10 procent ten opzichte van advisering aan Rijk en provincie.

Van de adviezen was in 2011:

- 68 procent gericht aan gemeenten (tegen 58% in 2010);
- 20 procent aan provincies (tegen 27% in 2010);
- 12 procent aan het Rijk (tegen 14% in 2010).

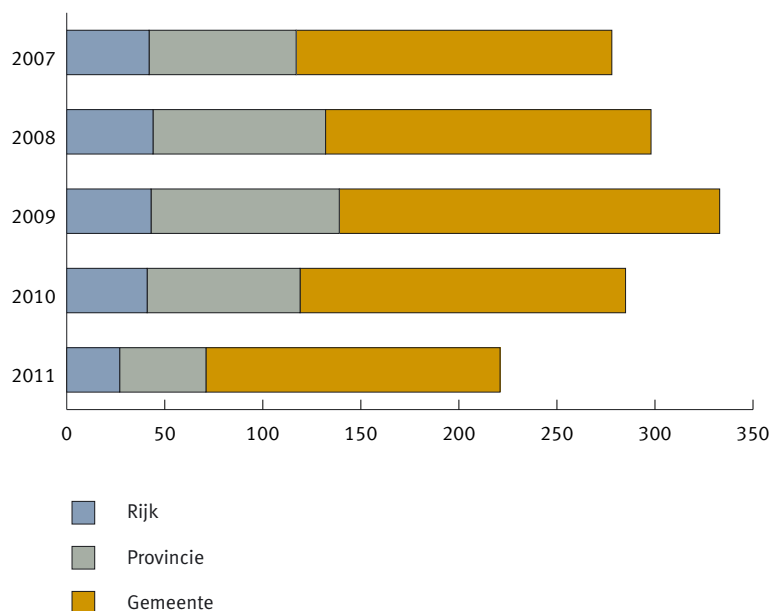

ZIENSWIJZEN

Zienswijzen en adviezen neemt de Commissie sinds 1 juli 2010 niet langer automatisch mee in haar advies. Het bevoegd gezag kan er wel om vragen, en dat gebeurt ook. Belangrijkste reden om dat te doen is transparantie.

In 2011 nam de Commissie in 82 procent van de R&D-adviezen en in 73 procent van de toetsingsadviezen zienswijzen en adviezen mee. Zienswijzen creëren draagvlak voor het besluit. En als ze specifieke informatie bevatten, kan de Commissie de kwaliteit van haar advisering verbeteren.

ADVISERING OVERHEDEN 2007-2011

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Project

Veehouderijen, verkeer en industrie veroorzaken een toename van stikstofdepositie. In de meeste natuurgebieden is die depositie daardoor te hoog. Om economische ontwikkeling mogelijk te maken, zal zij omlaag moeten. *De Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)* is een middel om de impasse tussen economische ontwikkeling en natuurbescherming op te lossen.

Advies

De Commissie adviseerde tussentijds over de PAS aan het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie. Zij vindt het een juiste en werkbare aanpak en adviseerde de aanpak concreter te maken door:

- een termijn te noemen voor het behalen van natuurdoelen;
- tussentijds bij te sturen als de doelen in gevaar komen (monitoring);
- helder te maken welke landelijke maatregelen mogelijk zijn, zodat provincies en gemeenten weten wat ze te doen staat;
- de aanpak van het Rijk af te stemmen op de reeds bestaande aanpak van provincies.

Verder adviseerde de Commissie verduidelijking van andere milieugevolgen dan stikstofdepositie, zoals effecten voor volksgezondheid (lucht, geluid en geur) en voor energieverbruik en landschap.

Resultaat

Het ministerie betreft de aanbevelingen van de Commissie bij de verdere uitwerking van de PAS. In 2012 volgt publicatie van het definitieve programma. Dan zal de Commissie opnieuw advies geven.

“ Milieueffecten zouden veel meer op planniveau in beeld moeten komen, niet pas in de projectfase. Dat voorkomt stapeling van m.e.r.'s: liever één keer goed dan tien keer voor de Bühne! ”

Chris Kuijpers, directeur-generaal Ruimte en Water, ministerie van Infrastructuur en Milieu

m.e.r.

en het zilveren jubileum

Het jaar 1987: de Commissie voor de milieueffectrapportage geeft haar eerste advies. Het milieueffectrapport gaat minutieus onder de loep, onjuistheden en onvolledigheden komen op een groslijst die het bevoegd gezag in ontvangst neemt. Het jaar 2011: de Commissie stelt advies nummer 2.600 op. Na analyse van onjuistheden en onvolledigheden begint het echte werk pas. Wat speelt er in de omgeving? In de politieke besluitvorming? Wat vinden we in dat licht van de omissies in het rapport? Zijn die nog steeds relevant? Welke aanbevelingen kunnen het bevoegd gezag verder helpen?

Er is heel wat veranderd in een kwarteeuw. Niet alleen in de werkwijze van de Commissie, maar ook in de milieueffectrapportage zelf. In Nederland én in het buitenland; in ontwikkelde én in ontwikkelingslanden. M.e.r. is inmiddels wereldwijd ingevoerd en de evolutie is nog volop gaande:

- van projectgericht naar de complete keten: m.e.r. begint bij strategische afwegingen en zoomt dan in op projectbeslissingen;
- van milieu-instrument tot middel voor duurzame ontwikkeling: vooral in ontwikkelingslanden is m.e.r. niet compleet zonder analyse van de relatie tussen milieuverbetering, de sociale en de economische situatie;
- van kookboekprocedure tot geïntegreerd proces: m.e.r. is niet langer een apart instrument, maar onderdeel van het totale planningsproces;
- van effect naar institutie: vooral in ontwikkelingslanden is analyse en versterking van milieuorganisaties even belangrijk als effectvoorspelling.

M.e.r. is vandaag de dag kortom een ingeburgerd instrument, bekend bij bestuurders, professionals én belangengroepen. Met 25 jaar is de milieueffectrapportage volwassen; het leven ligt voor ons. We kijken ernaar uit!

Afsluitdijk van de toekomst

Project

Voor de structuurvisie *Toekomst Afsluitdijk* zijn strategische alternatieven onderzocht in een plan-MER en een kosteneffectiviteitsanalyse. De alternatieven zijn gebaseerd op integrale visies die eerder door marktpartijen zijn opgesteld. De gekozen oplossing, een ‘overslagbestendige dijk’, moet de veiligheid van de Afsluitdijk tot 2050 garanderen en ambities voor natuur, recreatie, duurzame energie en ruimtelijke kwaliteit invullen.

Advies

De Commissie vond dat het milieueffectrapport qua detailniveau goed aansluit bij de te maken strategische keuze. Dit betekent vooral een kwalitatieve vergelijking van alternatieven op basis van kaartanalyse en *expert judgement*. De lezer krijgt snel een helder beeld van mogelijke gevolgen van alternatieven en varianten voor bijvoorbeeld Waddenzee en IJsselmeer, landschap en waterhuishouding.

Resultaat

Het ministerie van IenM koos, onder meer op basis van het milieueffectrapport, voor een alternatief gericht op veiligheid. Hoe de ambities voor onder meer natuur en ruimtelijke kwaliteit invulling krijgen, is nog onduidelijk. De structuurvisie biedt hiervoor wel ruimte middels ‘ontwikkelingsperspectieven’. Deze worden nog uitgewerkt. De Commissie adviseerde hierbij aandacht te besteden aan de onderlinge samenhang van ambities en de ruimtelijke kwaliteit van het geheel.

In het milieueffectrapport voor herinrichting van de voormalige vliegbasis Soesterberg staat natuur centraal. Recreatiedruk en verbetering van natuurkwaliteit kunnen goed samengaan, maar uitwerking van 'maatregelen achter de hand' is noodzakelijk.

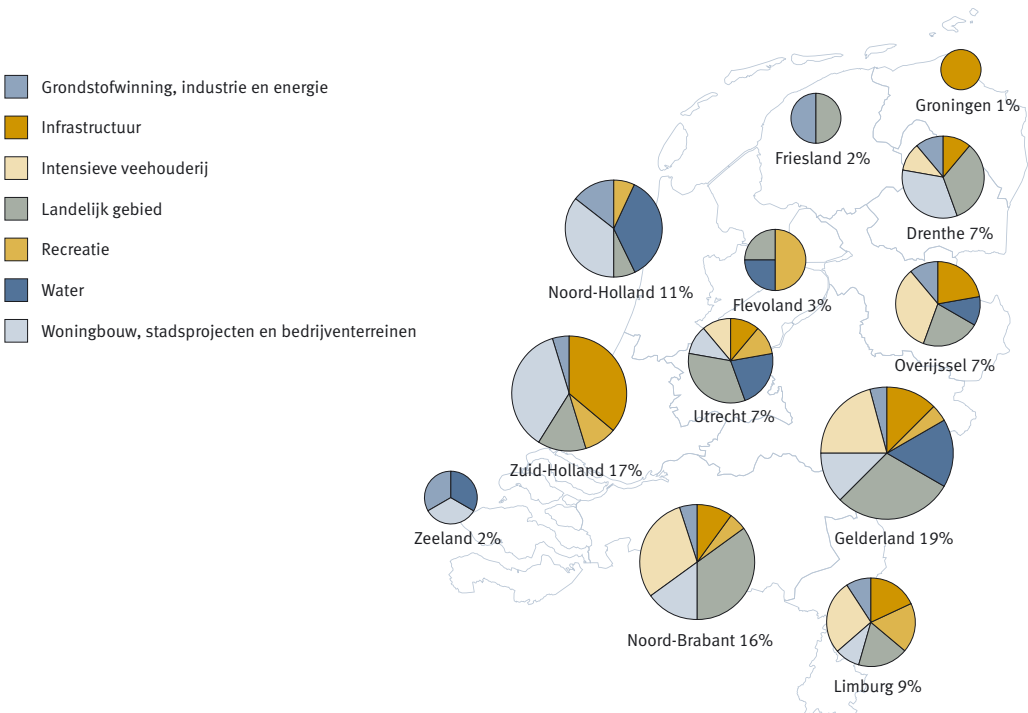
TOETSINGSADVIEZEN

Bij projecten rond grondstofwinning, industrie en energie was in 2011 een daling te zien van toetsingsadviezen, van 18 naar 8 procent. Het aandeel toetsingsadviezen over infrastructuur, waaronder rijkswegen en provinciale wegen, steeg van 10 procent in 2010 naar 16 procent in 2011.

Opvallend is de afname van toetsingsadviezen in de provincies Groningen, Friesland en Noord-Brabant, van respectievelijk 6, 5 en 23 procent in 2010 naar 1, 2 en 16 procent in 2011. In Noord-Brabant bleef het aantal adviezen over intensieve veehouderij wel gelijk. Een daling in die provincie is vooral te zien bij recreatieve en watergerelateerde projecten. In Limburg nam het aandeel toetsingsadviezen juist enigszins toe, van 4 procent in 2010 tot 9 procent in 2011.

GETOETSTE MILIEUEFFECTRAPPORTEN PER PROVINCIE 2011

▶

“Een van de belangrijkste dimensies van wat wij doen, is zorgvuldigheid: zowel procedureel als inhoudelijk. Dat is van groot belang in een tijd waarin alles ‘gisteren’ klaar moet zijn.”

Hans Ouwerkerk, voormalig burgemeester en scheidend plaatsvervangend voorzitter van de Commissie

◀

“Zonder de verplichting van milieueffectrapportage raakt het milieubelang waarschijnlijk ondergesneeuwd. Vaak krijgt toch degene die het hardst schreeuwt gelijk, en het milieu schreeuwt niet.”

Gerrit Blom, voormalig directeur-generaal bij Rijkswaterstaat en scheidend plaatsvervangend voorzitter van de Commissie

Aanpassing van de Ring Utrecht, 'draaischijf van Nederland', is een complex project: er zijn veel knoppen om aan te draaien. De gefaseerde m.e.r.-procedure zorgt voor een transparante trechtering van alternatieven.

Azië, Zuid-Amerika en Europa

Azië

In Pakistan herzien provincies hun milieuwetgeving na vergaande decentralisatie. De Commissie leverde hiervoor input, onder meer op basis van *EIA mappings*, uitgevoerd in 2010. In Vietnam zette de Commissie een ondersteuningstraject op rond introductie en toepassing van SEA+: een klimaatinclusief plan-m.e.r. dat vooraf plaatsvindt. Met China, dat m.e.r. steeds breder inzet voor ruimtelijke en sectorale plannen, is een nieuw *Government to Government*-samenwerkingsprogramma (G2G) gestart. En Indonesië vierde vorig jaar, net als Nederland, de 25^e verjaardag van m.e.r. Een nationale m.e.r.-conferentie op Bali hielp bij het opstellen van nieuwe m.e.r.-wet- en -regelgeving. De Commissie droeg aan de discussie bij door het delen van haar nationale en internationale ervaring.

Zuid-Amerika

Haar activiteiten in Zuid-Amerika bouwt de Commissie sinds 2011 af, aangezien het continent niet langer Nederlandse ‘partnerlanden’ voor ontwikkelingssamenwerking kent. De Commissie adviseerde over een strategisch plan voor *Vivir con el Agua*, in de Boliviaanse Beni-laaglanden. Uitgangspunt daarbij is dat de jaarlijks terugkerende wateroverlast niet te stoppen valt. ‘Leven met het water’ lijkt de meest vruchtbare insteek. De strategie die de Commissie adviseerde – een proactief en doorlopend plan-m.e.r.-proces – is voor Boliviaanse begrippen vernieuwend.

Europa

In 2011 is het tweejarig G2G-samenwerkingsprogramma met Macedonië rond plan-m.e.r. vrijwel afgerond. Er zijn tal van activiteiten ontplooid, zoals workshops ter verbetering van plan-m.e.r.-wetgeving, ontwerp van een publieksparticipatieplan voor plan-m.e.r. voor Skopje-stad, alsook coaching en toetsing van een plan-m.e.r. voor het Prespa-meer. In Georgië heeft de Commissie onder meer een tweedaagse workshop *EIA mapping* verzorgd. Deze sterkte-zwakteanalyse van het m.e.r.-systeem is een goed uitgangspunt voor formulering van capaciteitsopbouwprogramma’s.

m.e.r.

en de rechter

Met de wijziging van het *Besluit m.e.r.* is op 1 april 2011 de modernisering van de m.e.r.-regelgeving afgerond en voldoet Nederland aan het Hofarrest van 15 oktober 2009. Toen werd Nederland veroordeeld vanwege onvoldoende invoering van de Europese m.e.r.-richtlijn. In de Nederlandse regelgeving is nu vastgelegd dat bij bepaalde kleinere projecten, vanwege locatiekeuze of verwachte effecten, toch een m.e.r.-beoordeling vereist is. In het geval van windturbines moeten bijvoorbeeld ook veiligheidsaspecten voor vliegverkeer en aanwezigheid van hoogspanningsmasten een rol spelen.

De nieuwe regelgeving leidde vergeleken met 2009 en 2010 tot een verdrievoudiging van jurisprudentie rond m.e.r.-beoordeling. Een groot deel daarvan had betrekking op intensieve veehouderij en bedrijventerreinen.

De uitspraken bleken sterk afhankelijk van argumenten die bezwaarmakers aanvoerden. De eenvoudige stelling 'Er moet een milieueffectrapport komen', blijken rechters niet zonder meer te accepteren. Zij verwachten goede onderbouwing of deskundigenonderzoek. Denk aan:

- cumulatie met andere projecten;
- emissies van een eerder vergunde situatie;
- effecten op Natura 2000-gebieden.

In 2011 liet het Europese Hof opnieuw van zich horen. Sloopwerkzaamheden moeten een rol spelen bij de vraag of een milieueffectrapport noodzakelijk is, luidde het oordeel. Verder bepaalde het Hof dat initiatiefnemers in het milieueffectrapport de belangrijkste alternatieven moeten schetsen.

Voor 2012 is wederom nieuwe regelgeving in de maak met gevolgen voor de m.e.r.-praktijk. Zo is begin 2012 een wetsvoorstel ingediend om de *Crisis- en herstelwet* voor onbepaalde tijd te verlengen. Bovendien is er zowel een nieuwe *Natuurwet* als een raamwet voor omgevingsrecht aangekondigd.

Uitbreiding buizennetwerk

Project

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu stelt een structuurvisie op, als leidraad bij aanleg en uitbreiding van buisleidingtracés voor vervoer van gevaarlijke stoffen. Het gaat om aardgas, olie(producten), chemische stoffen en kooldioxide. Uniek aan deze structuurvisie is dat de tracés op twee niveaus worden vastgelegd. Op strategisch niveau blijkt welke buisleidingtracés vanuit nationaal belang cruciaal zijn. Mogelijkheden voor bundeling en benodigde ruimte komen hier in beeld. Op lokaal niveau krijgen de buisleidingen een plek in de gemeentelijke en provinciale bestemmingsplannen.

Advies

Beide niveaus komen terug in het milieueffectrapport. De Commissie oordeelde in september 2011 dat het MER een goed abstractieniveau biedt voor de strategische keuze. Op lokaal niveau is het detailniveau op verschillende onderdelen echter onvoldoende.

Voor het vastleggen van de tracés houdt het milieueffectrapport rekening met veiligheidsrisico's van vervoer van aardgas, olie(producten) en kooldioxide. Risico's van andere chemische stoffen komen echter onvoldoende in beeld. Onduidelijk is verder of aanleg van leidingen door enkele natuurgebieden de beschermde natuurwaarden intact laat. Evenmin is rekening gehouden met aansluiting op buitenlandse tracés en mogelijke effecten daarop.

Resultaat

De Commissie adviseerde de minister aanvullende informatie te geven voordat zij de structuurvisie vaststelt.

“ In Macedonië tref ik regelmatig zeer professionele, gemotiveerde mensen die het heel belangrijk vinden wat ze doen, maar die in moeilijke omstandigheden werken. Onze input brengt hun werk voor het voetlicht. ”

Bobbi Schijf, werkgroepsecretaris Internationaal bij de Commissie

EVALUATIEMOMENTEN

De Commissie evalueert de doorwerking van haar advisering op drie verschillende momenten:

- wanneer het advies R&D is uitgebracht;
- wanneer de richtlijnen zijn vastgesteld;
- wanneer het milieueffectrapport is getoetst.

KWALITEIT R&D-NOTITIES

De notitie over reikwijdte & detailniveau is voor de Commissie uitgangspunt voor het te geven advies R&D. In 83 procent van haar adviezen bracht de Commissie nieuwe elementen in ten opzichte van de R&D-notitie. Vaak hadden deze betrekking op nieuwe alternatieven of varianten (58%), onderbouwing van het voornemen (27%), gewenste informatie over natuurwaarden (25%), geluid (17%) en klimaat en energie (12%).

Het advies over vastgestelde richtlijnen nam het bevoegd gezag veelal zonder grote wijzigingen over (87%). Was dat niet het geval, dan ging het vooral om uit te werken alternatieven en varianten.

KWALITEIT MER

In 2011 toetste de Commissie 130 milieueffectrapporten, exclusief 5 tussentijdse toetsingen. Voor initiatieven op het gebied van water, infrastructuur en woningbouw, stadsprojecten en bedrijventerreinen verschijnen over het algemeen kwalitatief goede rapporten.

In 55 procent van de rapporten zijn belangrijke tekortkomingen geconstateerd. Dit percentage is vergelijkbaar met voorgaande jaren: 56 procent in 2009 en 51 procent in 2010. In 2011 ging het meestal om ontbrekende informatie over:

- natuur (54%);
- alternatieven en varianten (32%);
- onderbouwing (26%).

TEKORTKOMINGEN TYPE MER

Onvolkomenheden in milieueffectrapporten betreffen vooral intensieve veehouderij, landelijk gebied en recreatie.

Bij intensieve veehouderij en landelijk gebied ontbreekt vooral informatie over gevolgen van verzurende en vermestende stoffen voor de natuur. Bij recreatie gaat het vaak om effecten op cultuurhistorie, landschap en archeologie.

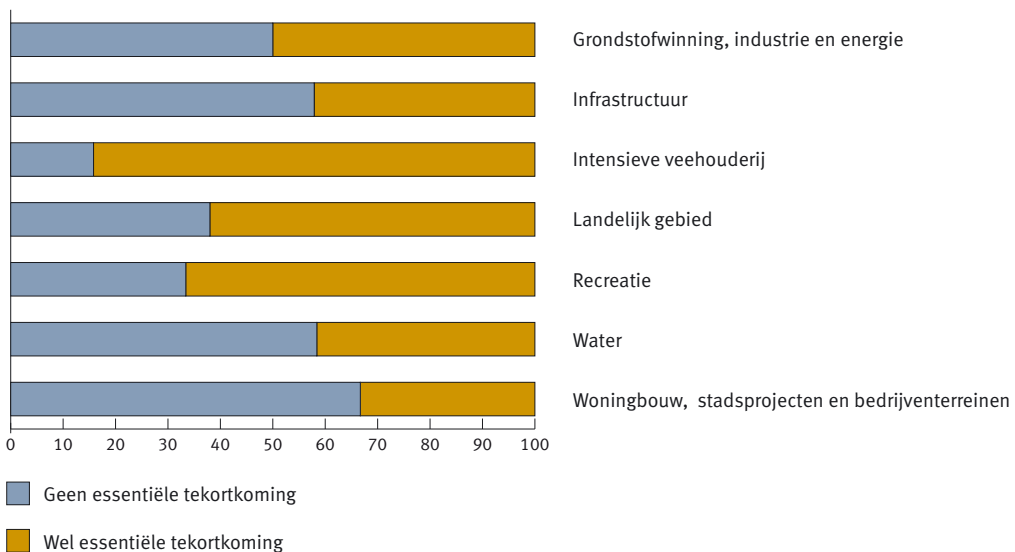
Tekortkomingen laat het bevoegd gezag doorgaans aanvullen (72%). Dit gold in 2010 voor 94 procent. Met name plan-milieueffectrapporten voor het landelijk gebied (bestemmingsplannen buitengebied) kregen geen aanvulling. Meestal kon de Commissie na aanvulling concluderen dat het rapport wel de vereiste milieu-informatie bevatte. In ongeveer een vijfde van de rapporten bleef die informatie onvoldoende of onvolledig

TEKORTKOMINGEN NATUUR

Bij ingrepen in de natuur onderschatten initiatiefnemers nog altijd de gevolgen voor Natura 2000. Hieraan ligt onvoldoende zorgvuldig onderzoek ten grondslag. In 2010 ondernam de Commissie extra activiteiten om de kwaliteit van informatie over natuur in m.e.r. te verbeteren. Het aantal tekortkomingen op het gebied van natuur nam af van 73 procent in 2009 tot 48 procent in 2010, maar de daling zette in 2011 niet door.

KWALITEIT MER 2011

Rotterdam: duurzame gebiedsontwikkeling

Project

De gemeente Rotterdam wil in de Stadshavens verouderde bedrijventerreinen herinrichten tot intensieve, stedelijke woon- en werkgebieden. Het gebied moet een showcase van duurzaamheid worden. De gemeente zet evenwichtig in op *people*, *planet* en *profit*. Bij de herinrichting krijgen duurzaam bouwen, innovatieve energietechnologie, bereikbaarheid en draagvlak bijzondere aandacht, met bijvoorbeeld drijvende woningen, stadslandbouw, de *Climate Campus* en een dakpark.

Advies

Het opgestelde plan-MER bij de *Structuurvisie Stadshavens* is zorgvuldig geschreven en helder gestructureerd. Het detailniveau sluit goed aan bij het abstractieniveau van de structuurvisie.

Resultaat

Het milieueffectrapport beschrijft drie toekomstvisies die verschillen in de mate waarin transformatie plaatsvindt. Scenario A is het minst ingrijpend. Scenario C is het meest innovatief, met deels drijvende woningen en een nieuwe oeververbinding.

De verschillen in effect zijn echter minder groot dan verwacht. Alle scenario's voldoen na het nemen van maatregelen aan de milieunormen. Natuurlijk wordt het geen echt rustige woonbuurt. Maar dat hoort erbij als je in zo'n uniek gebied wilt wonen. Scenario C is in de structuurvisie opgenomen.

m.e.r.

en landschap

Bij veel plannen, zoals plaatsing van windturbines of aanleg van wegen, vormen effecten op het landschap de kern van maatschappelijke discussie. Landschap blijkt desondanks een lastig thema in m.e.r.-procedures, soms zelfs een ondergeschoven kind.

Sommige milieueffectrapporten, over dijkverzwaring bijvoorbeeld, geven de keuzes rond landschap goed weer. Landschappelijke aspecten raken echter vaak ondergesneeuwd door ‘harde’ en cijfermatige onderwerpen. Dit is vaak het geval bij bestemmingsplannen buitengebied, waarbij stikstofdepositie het meest overheersende thema is. Bij plannen voor woningbouw, wegen en bedrijventerreinen ziet de Commissie regelmatig dat negatieve gevolgen voor het landschap zijn ‘weggepoetst’ met nieuwe kwaliteiten van een project.

Wanneer is landschap belangrijk voor het te nemen besluit? En wat is in zo’n geval relevant voor het milieueffectrapport?

Om de praktijk een handvat te bieden, stelde de Commissie een factsheet over dit onderwerp op. Voor elk project is met drie vragen te bepalen welke rol landschap speelt.

- 1 Heeft het plan invloed op het landschap?
- 2 Wat is de huidige kwaliteit van het landschap en welke maatregelen zijn mogelijk?
- 3 Staat de verandering door het plan in verhouding tot de kwaliteit van het landschap?

De Commissie wil dat het thema ‘landschap’ meer aandacht en een grotere rol krijgt in milieueffectrapportage. Daartoe organiseert zij in 2012 een themabijeenkomst en verschijnt er een tweede factsheet met praktische aandachtspunten.

Het milieueffectrapport voor het project 'Ruimte voor de rivier Deventer' is gebruikt om een ontwerp te vinden dat optimaal voldoet aan de doelstellingen: verbeterde veiligheid én meer ruimtelijke kwaliteit.

Afrika

Er is een goede samenwerking met de m.e.r.-verenigingen in Centraal-Afrika en hun overkoepelende organisatie SEEAC. In 2011 hebben de verenigingen een aantal m.e.r.-trainingen georganiseerd. In West-Afrika heeft de Commissie, in samenwerking met de West-Afrikaanse vereniging voor milieueffectrapportage (WAAEA), *EIA mappings* uitgevoerd in vijf landen. Deze sterkte-zwakteanalyses van m.e.r.-systemen vormen een basis voor het opstellen van capaciteitsontwikkelingsprogramma's, zowel op nationaal als regionaal niveau.

Een vliegende start kende de nieuwe samenwerking met de Nationale Milieuautoriteit in Kenia (NEMA), met advies over de *terms of reference* van een plan-m.e.r. voor ruimtelijke planning van de Tana-delta. De Commissie adviseert om binnen de m.e.r. onderhandelingsmechanismen uit te werken die de langlopende conflicten over water en grond tussen nomadische veehouders en kleinschalige boeren oplossen.

In Burundi is een nieuwe overeenkomst getekend voor meerjarige samenwerking met het milieuministerie. De Commissie analyseert de nationale m.e.r.-wetgeving en draagt verbeteruggesties aan. De minister is voornemens het wettelijk kader hierop aan te passen.

In Mozambique bracht de Commissie twee adviezen uit over het stroomgebied van de Zambezi-rivier (zie pag. 37).

In Oeganda en Ghana adviseerde zij over aanpak en uitvoering van plan-m.e.r. voor olie- en gaswinning. Naast advisering over project- en plan-m.e.r. is coaching van overheden cruciaal voor capaciteitsontwikkeling.

Al met al werkte de Commissie – soms met kleine, dan weer grotere stappen – in genoemde landen aan geleidelijke versterking van het m.e.r.-systeem.

“

Het onderzoek voor de Ring Utrecht verloopt volgens een ideaal scenario: van heel globaal tot zeer gedetailleerd. De Commissie adviseert Rijkswaterstaat per fase over het passende detailniveau.

”

Kuindert van der Spek, landschapsarchitect, adviseur economische ontwikkeling en deskundige voor de Commissie op het gebied van cultuurhistorie, landschap, recreatie en toerisme

“Naast een verbeterde kwaliteit van besluitvorming genereert milieueffectrapportage een voortdurende vraag naar nieuwe milieukennis. Alleen die, waarschijnlijk onvoorziene, spin-off is al positief voor milieu, natuur en leefomgeving.”

Aad van der Velden, voormalig Executive Director Corus Group en scheidend plaatsvervangend voorzitter van de Commissie

“Bij de Maasvlakte II hebben we eraan getrokken om het milieu een belangrijke plaats te geven. Als je nu het werk in uitvoering bezoekt, zie je dat die boodschap echt tussen de oren zit.”

Leni van Rijn-Vellekoop, econoom, voormalig politica en scheidend plaatsvervangend voorzitter van de Commissie

DE ORGANISATIE IN 2011

Financiële verantwoording

In 2011 heeft de Commissie in totaal € 7.420.200 aan subsidie ontvangen. Hiervan is € 5.607.600 toegekend door de ministeries van IenM, EL&I en OCW, voor haar wettelijke taken en kennisfunctie.

De overige € 1.812.600 is, ten behoeve van buitenlandse activiteiten, toegekend door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Na afronding en accountantscontrole van het financieel jaarrapport 2011 is een resumé hiervan op de website te vinden (mei 2012). www.commissiemer.nl

PERSONEELSGEGEVENS 31 DECEMBER 2011

De personeelsbezetting bleef in 2011 vrijwel gelijk:

	NL	Internationaal	Totaal
Aantal medewerkers	52	10	62
Fte	35,4	8,1	43,5
Vast dienstverband	48	9	57
Tijdelijk dienstverband	4	1	5
Mannen	23	3	26
Vrouwen	29	7	36
Nieuwe medewerkers		1	1
Vertrokken medewerkers	2		2
Stagiairs		3	3

KENNISFEITEN 2011

- E-nieuwsbrief *OpMERkelijk* is 10 maal verstuurd naar 2.906 abonnees.
- De website werd door ruim 65.800 mensen bezocht. Populaire pagina's: 'Actueel', 'Adviezen zoeken' en 'Bibliotheek'.
- Er zijn 10 nieuwe factsheets gepubliceerd, o.a. over landschap, gemeentelijke structuurvisies en m.e.r.-beoordeling, 17 factsheets zijn geactualiseerd en er verscheen een nieuwe case (woningbouwproject op IJburg).
- Cahiers zijn samengesteld over natuur en bestemmingsplannen buitengebied.
- De helpdesk ontving gemiddeld 20 vragen per maand, veelal over het m.e.r.-proces en de rol van de Commissie daarin.
- Themabijeenkomsten werden georganiseerd over natuur en landelijk gebied.
- In 2011 was de Commissie 6 maal met een informatiestand aanwezig bij congressen.
- Zie bijlage 4 voor alle presentaties, publicaties en workshops.

KENNISFUNCTIE 2011

De in 2010 versterkte inzet op haar kennisfunctie heeft de Commissie in 2011 voortgezet. Doelen: grotere zelfredzaamheid van het bevoegd gezag, betere toepassing van milieueffectrapportage en kwalitatief betere milieueffectrapporten.

In het oog springend kennisproduct van 2011 is de website. Deze ging op de schop en kreeg een verbeterde zoekfunctie, navigatie en vormgeving. We verwachten dat zij hiermee beter aansluit bij de kennis- en informatiebehoefte van onze doelgroepen. Nieuw in 2011 waren de, goedbezochte, themabijeenkomsten.

VOETAFDRUK COMMISSIE

De Commissie zette ook in 2011 weer in op duurzamer werken door:

- verdere verbetering van ICT, waarmee thuiswerken eenvoudiger is. In 2011 hadden 8 medewerkers een vaste thuiswerkdag per week, tegen 6 medewerkers in 2010;
- medewerkers te stimuleren lopend, per fiets of met het openbaar vervoer te reizen. Dit geldt ook voor de deskundigen. Ongeveer de helft van de door hen gemaakte reizen in 2011 ging per openbaar vervoer;
- gebruik van multifunctionele machines die niet alleen 'secure' printen en kopiëren, maar ook scannen;
- uitbreiding van de bibliotheek, die documenten zoveel mogelijk digitaal beschikbaar stelt;
- haar vliegreizen te compenseren bij GreenSeats. In 2011 ging dat in totaal om 240,6 ton kooldioxide.

“ Over de relatie tussen gezondheid en agrarische activiteit is veel te doen. Denk aan Q-koorts en MRSA. De Commissie is goed op de hoogte van de actuele discussie en besteedt er terecht aandacht aan. ”

Hans van der Pas, als wethouder betrokken bij het bestemmingsplan buitengebied van gemeente Bernheze

2012

In lijn met de *Wet modernisering m.e.r.* zal advisering over plan-m.e.r. in 2012 toenemen. In discussie over de nieuwe *Omgevingswet* blijven we benadrukken dat m.e.r. juist bij strategische keuzes en kaderstelling essentieel is voor een volwaardige afweging. Onnodige belasting van het m.e.r.-traject op projectniveau, met vragen over nut, noodzaak en locatiekeuze, blijft alleen dan achterwege.

Omdat IenM de tarieven voor vrijwillig aangevraagde advisering per 1 juli 2012 wil verhogen, loopt het totaal aantal adviezen waarschijnlijk terug.

In 2012 volgen we de actualiteit en besteden we extra aandacht aan:

- nieuwe parameters voor gezondheid (o.a. elementair koostof);
- de consequenties van nieuwe wetgeving voor geluid;
- het goed in beeld brengen van landschappelijke effecten;
- de vertaling van gevolgen van klimaatverandering in alternatieven en mitigerende maatregelen;
- de toepasbaarheid en beschikbaarheid van vuistregels als alternatief voor gedetailleerde modelberekeningen.

De Commissie zet in 2012 wederom volop in op haar kennisfunctie onder meer middels de website, jurisprudentie en workshops.

Het ministerie van IenM pleit voor meer integratie van m.e.r. in de planvorming. IenM gaf groen licht voor de start van experimenten met een integrale aanpak van m.e.r. en planvorming. Als onafhankelijk toetsers draagt de Commissie hieraan bij en brengt expertise in tijdens het planproces. Op belangrijke tussentijdse keuzemomenten brengt zij (openbaar) advies uit. Dit waarborgt het gebruik van objectieve, betrouwbare en door stakeholders geaccepteerde informatie in het participatieve en bestuurlijke traject. Bovendien voorkomt het dat de Commissie achteraf moet constateren dat de milieuinformatie ontoereikend is.

INTERNATIONALE CAPACITEITSONTWIKKELING

De internationale vraag naar m.e.r.-deskundigheid nam in 2011 opnieuw toe. Onder meer met training en coaching draagt de Commissie bij aan invoering en wettelijke verankering van milieueffectrapportage. Bij

voorkeur in meerjarenprogramma's, zowel op nationaal als op regionaal niveau. Zo kan bij grensoverschrijdende onderwerpen tussen buurlanden uitwisseling van kennis plaatsvinden over wetgeving en praktijk.

ONAFHANKELIJKE ADVISERING

De Commissie adviseert over richtlijnen voor milieueffectrapporten of toetst de kwaliteit ervan. Dat kan met of zonder inschakeling van deskundigen. In het eerste geval begint het met bezoek van een deskundigenwerkgroep aan het land in kwestie, en contact met vertegenwoordigers van ministeries en belanghebbenden. In 2011 bracht de Commissie 4 werkgroepadviezen uit, alle gerelateerd aan water:

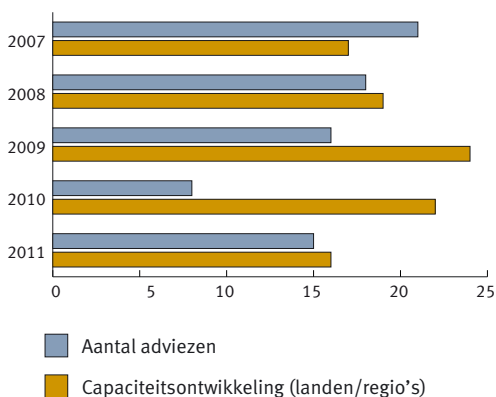
- richtlijnen voor geïntegreerd multi-sectorontwikkelingsplan en -plan-m.e.r. voor het stroomgebied van de Zambezi-rivier, Mozambique;
- toetsing MER voor kolentransport over de Zambezi-rivier, Mozambique;

- richtlijnen plan-m.e.r. voor het programma 'Vivir con el Agua' in de Benilaaglanden, Bolivia;
- richtlijnen plan-m.e.r. voor ruimtelijke planning van de Tana-delta, Kenia.

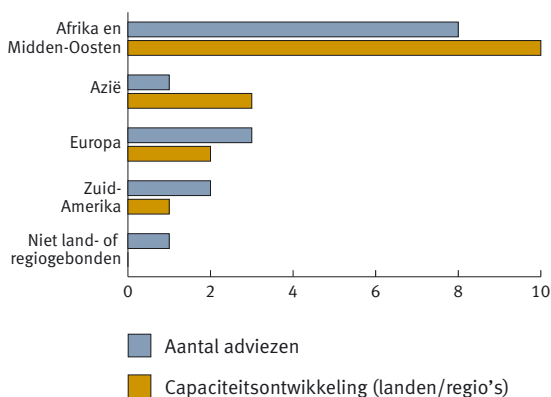
Bij advisering zonder werkgroep levert het Commissiesecretariaat commentaar op richtlijnen, (concept)milieueffectrapporten en handleidingen. In 2011 zijn elf secretariaatsadviezen opgesteld: voor Ghana, Burundi, Macedonië, Georgië, Oeganda en ORIO-projecten (AgentschapNL). Tweemaal ging het om EIA mapping: uitgebreide SWOT-analyses van de m.e.r.-systemen in Georgië en Oeganda. Zie verder onze internationale website. www.eia.nl

ADVIEZEN EN CAPACITEITSONTWIKKELING INTERNATIONAAL

2007-2011

PER CONTINENT 2011

INTERNATIONALE SAMENWERKING

Samenwerking en bundeling van krachten zijn belangrijk voor de Commissie om onderwerpen af te stemmen, aanpak te vernieuwen en kennis uit te wisselen in binnen- en buitenland. In 2011 werkte de Commissie samen met:

- de Wereldbank, aan presentatie van de gezamenlijke publicatie *SEA in policy and sector reform*;
- het *International Network for Environmental Compliance and Enforcement*, aan de publicatie *EIA and Environmental Compliance and Enforcement: an agenda for a common approach*;
- het *Oil for Development*-programma van NORAD, aan toepassing van m.e.r. in de olie- en gassector in Afrika;
- het ORIO-programma, aan m.e.r. voor private investeringen;
- IUCN, aan het NIAP-programma in Pakistan;
- ITC, Unesco-IHE, IVM en Universiteit Utrecht, aan m.e.r.-onderwijs en -onderzoek.

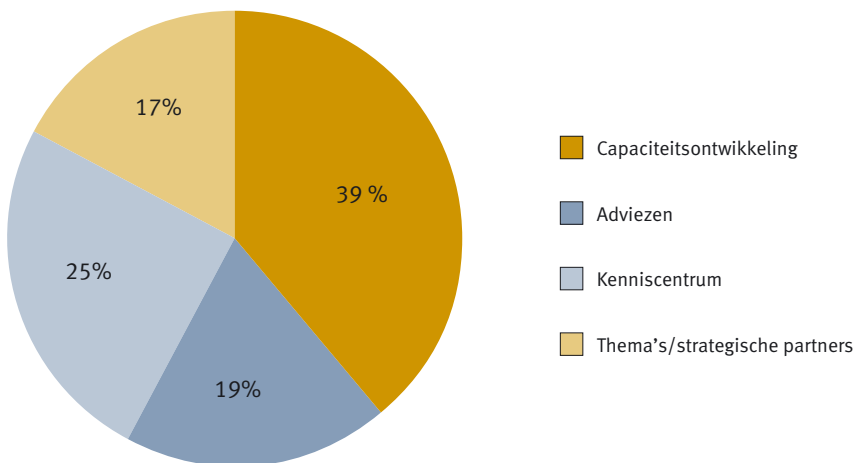
Verder maakt de Commissie deel uit van het *Partnership on Environmental Assessment in Africa* en is zij actief binnen de *International Association for Impact Assessment*. Namens DGIS heeft de Commissie zitting in het OECD-DAC SEA Task Team.

AMBASSADES

De Commissie werkt ter plaatse nauw samen met de Nederlandse ambassades. Zij adviseert over de nationale en regionale m.e.r.-praktijk en -wetgeving. Desgewenst evalueert de Commissie (strategische) plannen en rapporten op m.e.r.-plicht en aanpak. Andersom informeren de ambassades de Commissie over het milieu en de politiek-economische context, en roepen waar nodig haar hulp in.

INTERNATIONALE ACTIVITEITEN - TIJDSBESTEDING 2011

Publieke participatie is cruciaal in m.e.r.-processen. Zeker in de Keniaanse Tana-delta, waar formele landrechten onduidelijk zijn en conflicten over grondbezit aan de orde van de dag zijn.

“ De Commissie biedt technische assistentie van hoog niveau en flexibele ondersteuning bij capaciteitsontwikkeling en planvorming. Zij faciliteert leerprocessen en draagt zo bij aan vorming van een consistente visie, in samenspraak met de milieuautoriteit. ”

Janette Trujillo, milieudeskundige bij de Nederlandse ambassade in La Paz, Bolivia

Zambezi-rivier Mozambique

Project

Het stroomgebied van de Zambezi-rivier is rijk aan natuurlijke hulpbronnen en biedt Mozambique belangrijke groeimogelijkheden. Zo zijn er enorme kolenreserves gevonden in de provincie Tete. Ook is er groot potentieel voor energieopwekking met waterkracht en voor ontwikkeling van de landbouwsector door aanleg van irrigatiesystemen. Duurzame ontwikkeling is alleen mogelijk indien de aanpak van de verschillende sectoren gecoördineerd plaatsvindt. De regering van Mozambique verzocht de Commissie te adviseren over proces en plan-m.e.r. voor een geïntegreerd multi-sectorontwikkelingsplan.

Advies

De Commissie adviseert een aanpak in twee fases, te beginnen met de ontwikkeling van een multi-sectoragenda. Deze identificeert de belangrijkste vraagstukken die spelen binnen en tussen de verschillende sectoren en mogelijke geïntegreerde oplossingen. In de tweede fase volgen, gebaseerd op de agenda, uitvoeringsplannen voor de verschillende sectoren. De Commissie geeft aanvankelijk gedetailleerd advies over de eerste fase. In een later stadium doet zij hetzelfde desgewenst voor de tweede fase.

Resultaat

Het ministerie voor Coördinatie van Milieuaangelegenheden besloot het advies te volgen en de eerste fase is in gang gezet.

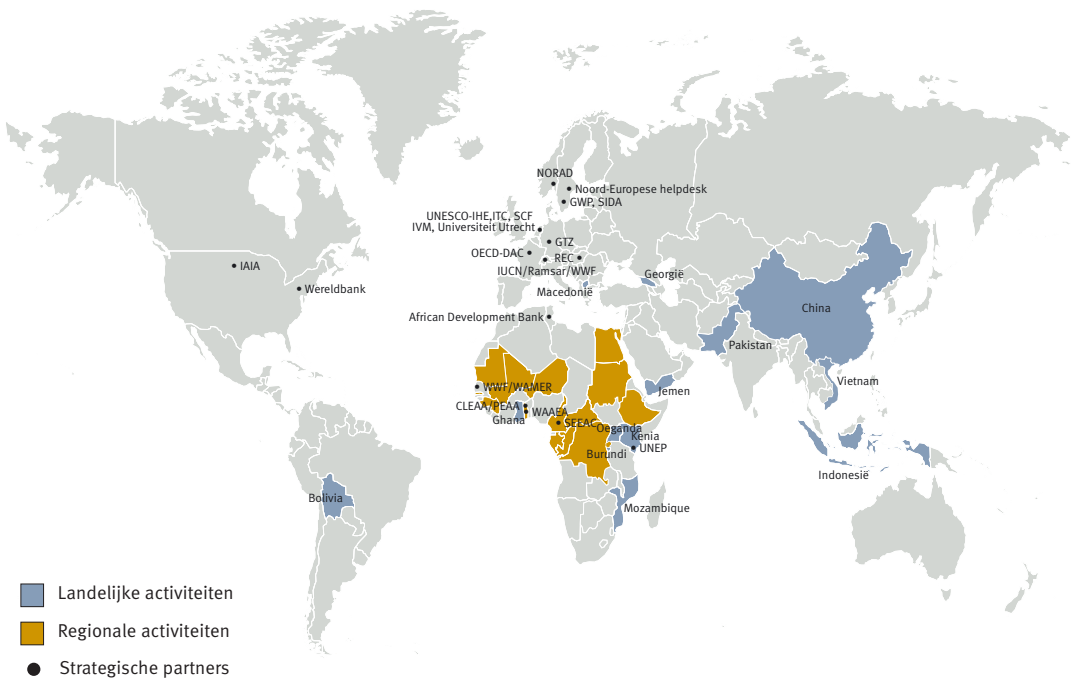
KENNISCENTRUM – INTERNATIONAAL

Ontsluiting van informatie over milieu-effectrapportage in ontwikkelingslanden is een wezenlijk onderdeel van het werk van de Commissie. Daartoe onderhoudt zij een aparte website met nieuws, publicaties, landenprofielen en adviezen. Voor verbetertrajecten ontwikkelt zij nieuwe methodes om m.e.r.-systemen in kaart te brengen, publiceert zij over haar werk en draagt bij aan uitgaven van derden. Medewerkers geven trainingen en presentaties in binnen- en buitenland en hebben zitting in relevante netwerken en panels. De Commissie is ervan overtuigd dat het delen van expertise en uitwisseling met internationale collega's onmisbaar is voor de verdere ontwikkeling van een succesvolle, internationale m.e.r.-praktijk.

KENNISPRODUCTEN

- Engelstalige en Spaanstalige landenprofielen over m.e.r.-wet- en -regelgeving en m.e.r.-praktijk;
- 2.300 bronnen over 'm.e.r. internationaal' in de online catalogus;
- key sheets en artikelen, gebundeld in *Views and Experiences*, over m.e.r. en relevante thema's/sectoren;
- *EIA Mapping Tool*, een SWOT-analyse van m.e.r.-systemen;
- *e-Newsletter* (750 abonnees);
- nieuwsberichten in 4 talen;
- Q&A-service;
- Wereldkaart met overzicht van introductie m.e.r.-wet- en regelgeving;
- Zie bijlage 4 voor alle presentaties, publicaties en workshops.

INTERNATIONALE ACTIVITEITEN 2011

Het 'National Impact Assessment Programme' (NIAP) introduceert plan-m.e.r. in Pakistan. Milieueffectrapportages voor ruimtelijke planning en energiestrategie vormen de eerste pilots.

2012

In 2012 start de nieuwe vijfjarenovereenkomst met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Centraal staat borging van voldoende aandacht voor milieu en klimaat in ontwikkelingslanden. In het bijzonder waar sprake is van Nederlandse ondersteuning, gericht op voedselzekerheid en watermanagement. Zo adviseren we in 2012 over m.e.r. voor ruimtelijke planning in de Keniaanse Tana-delta en in Mozambique voor een integraal ontwikkelingsplan van de Zambezi-vallei.

M.e.r. wordt steeds belangrijker bij de winning van delfstoffen. We ondersteunen Ghana en Oeganda bij m.e.r. voor olie- en gaswinning. In Burundi, Mozambique, Centraal-Afrika en Pakistan werken we aan capaciteitsontwikkeling. Naast overheden blijven m.e.r.-verenigingen hier belangrijke partners.

Extra aandacht zal uitgaan naar ondersteuning van milieueffectrapportage door de private sector in partnerlanden (zowel Nederlandse als lokale bedrijven). M.e.r. is voor het bedrijfsleven een belangrijk instrument om duurzaamheid van activiteiten aan te tonen, maar dan wel snel en efficiënt toegepast. Een bekende *bottleneck* hierbij is het ontbreken van voldoende m.e.r.-capaciteit binnen overheden.

Ook buiten ontwikkelingslanden blijven we actief, met afronding van het plan-m.e.r.-programma in Macedonië en start van m.e.r.-programma's in Tunesië en China. In het laatste geval gaat het om samenwerking op overheidsniveau (G2G): plan-m.e.r. is onderdeel van het *Memorandum of Understanding* tussen het ministerie van IenM en het Chinese ministerie van Milieubescherming. Beide landen hebben de ambitie om van plan-m.e.r. een steeds effectiever instrument te maken en zoveel mogelijk van elkaar te leren.

ORGANISATIE EN MEDEWERKERS OP 31 DECEMBER 2011

Bijlage 2

LEDEN EN ADVISEURS DIE IN 2011 AAN EEN WERKGROEP DEELNAMEN

Leden

- ir. H.G. van der Aa
- ing. R. Aagten
- ing. R.J.M. van Aalderen
- dr. ir. F.G. van den Aarsen
- prof. dr. B.J.M. Ale
- drs. W. Altenburg
- ir. C.J.M. Anzion
- ir. J.J. Bakker
- dr. mr. C.J. Bastmeijer
- drs. D.J.F. Bel
- dr. J.H. van den Berg
- dr. G.J. van Blokland
- prof. dr. P.L. de Boer
- ir. S. Bokma
- ir. D.A. Boogert
- ir. P. van der Boom
- ing. P.J.M. van den Bosch
- H. Boukes
- ing. P.F.J. Brandsen
- ir. T.B.J. Bremer
- M.E.A. Broekmeyer, MSc
- drs. ir. B.A.H.V. Brorens
- ir. H.S. Buijtenhek
- ir. J.G. Cuperus
- ir. J.A.M. van Dijk
- ir. W.J. van Doorn
- ing. C.L. Eenkema
- ing. H.H. Ellen
- dr. F.H. Everts
- ir. C. van der Giessen
- ing. J.M. van der Grift
- ir. J.H.J. van der Gun
- prof. dr. ir. R.E.C.M. van der Heijden
- ir. D.L.J. Heikens
- ir. G.J. Hellinga
- ing. H.J.M. Hendriks
- drs. W.A.M. Hessing
- ir. J.A. Huizer
- ing. S. Jak
- drs. S.R.J. Jansen
- ing. R.P.M. Jansen
- H.H. Janssen
- L.M. de Jong, MSc
- ir. W.H.A.M. Keijsers
- drs. R.J. van Kerkhoff
- drs. ing. H.J. Kingma
- drs. R.J.M. Kleijberg
- drs. M.A. Kooiman
- dr. ir. J.A.M.M. Kops
- drs. B. Korf
- ing. P.A. Kroeze
- ir. J.E.M. Lax
- drs. A. van Leerdam
- ing. J.J.A. van Leeuwen
- dr. R.S.E.W. Leuven
- ing. M.J.P. van Lieshout
- prof. ir. E.A.J. Luiten
- drs. Y.J. van Manen
- prof. dr. J.M. Mastop
- prof. dr. H.J. Meurs
- dr. G.W.N.M. van Moorsel
- ir. J. Mulder
- drs. L. Oprel
- ir. H. Otte
- dr. M.J.F. van Pelt
- ing. B. Peters
- ing. M.M.J. Pijnenburg
- ir. A.J. Pikaar
- ir. M.B. Schöne
- ir. K.A.A. van der Spek
- ir. H.E.M. Stassen
- G. van der Sterre, MSc
- ir. J. Termorshuizen
- drs. ing. F. ten Thij
- ing. R.L. Vogel
- prof. dr. ir. H.J. de Vriend
- dr. N.P.J. de Vries
- ir. R.F. de Vries
- ir. P.P.A. van Vugt
- prof. ir. J.J. van der Vuurst de Vries
- drs. K. Wardenaar

- prof. dr. G.P. van Wee
- drs. H.A.T.M. van Wezel
- drs. F. Wijnants
- ir. Th.G.J. Witjes
- drs. R.A.M. van Woerden
- dr. F. Woudenberg
- ing. E. Wymenga
- ir. J.H. de Zeeuw
- ir. H.A.P. Zinger
- drs. G. de Zoeten

Adviseurs

- drs. R. Agtersloot
- drs. J. van Antwerpen
- mr. F. Arents
- ir. W. Beekman
- ing E.H.A. de Beer
- ing. P. Bloemerts
- ing. R.J.J.M. van Bommel
- ir. L.D. Boom
- drs. F.A.M. Claessen
- ing. E.E.M. Coopmann- van Overbeek
- ir. J.J. Cuijpers
- ir. A.G.M. Dassen
- ing. R.J. van Dijk
- drs. S. Dirksen
- dr. J.M. Drees
- ing. N. Faber
- ir. M.H. Fast
- ir. E.M.A. Fischer-de Bruijn
- W. Foppen
- drs. G. Gabry
- ir. R. Geerts
- dr. H.R.G.K. Hack
- ing. W. Hoeve
- drs. W.C.M. van Hooff
- ing. J.A. Janse
- ir. J.C.F. van Kempen
- B.J.H. Koolstra, MSc
- prof. dr. D.J. Korf
- drs. W. Korver
- ir. P.F.A. de Leege
- dr H.J.R. Lenders
- dr. H. van Londen
- dr. H. de Mars
- ir. H.R.M. Mentink
- ir. J.A. Nuesink
- ing. B.W.G. van Pagée
- dr. M. van der Perk
- drs. J.L.P.M. van der Pluijm
- dr. ir. L.T. Runia
- ir. C.J.A. Scheepers
- ing. R.H. Schokker
- ing. C.P. Slijpen
- ir. H.T. Sman
- ir. I. Spapé
- ing. I. Spapens-Reijnders
- ir. M.L. Verspui
- ir. M.A.J. Vervoort
- ir. P. de Vos
- drs. N.F.H.H. Vossen
- dr. J. Wesseling
- dr. ir F. van de Wetering
- ing. P.J.M. van Wijlick
- prof. dr. ir. J.P.M. Witte

Internationaal

- ir. G.W. van Barneveld
- dr. ir. J. de Best
- prof. dr. R. Brouwer
- dr. ir. A.L.J. van den Dries
- dr. P. Droogers
- ir. C. van der Giessen
- drs. J. de Kwaadsteniet
- dr. V. Langenberg
- drs. H.R.J. van Maanen
- dr. ir. S.G. Nooteboom
- dr. E. Papyrakis
- dr. M.M.E.M. Rutten
- dr. R. Slootweg
- drs. H.A.T.M. Wezel
- prof. dr. P. van der Zaag

Bijlage 3

UITGEBRACHTE ADVIEZEN 2011

Nederland

Adviezen Reikwijdte & Detailniveau

2269	Kustversterking & bestemmingsplan Katwijk	2522	Structuurvisie FlorijnAs, Assen
2307	Structuurvisie Haarlemmermeer 2030	2523	Ontwikkelingen rondom Grubbenvorst
2328	Logistiek Park Moerdijk	2524	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte
2433	Drempelverwijdering Vaargeul Boontjes, Kornwerderzand - Harlingen	2525	Zeetoeegang IJmond
2489	Aardgastransportleiding Beverwijk - Wijngaarden	2526	Ontwikkeling bedrijventerrein Vossenbergr West II, Tilburg
2490	Structuurvisie buitengebied Dalfsen	2527	Gebiedsontwikkeling Badhoevedorp - Lijnden-Oost
2492	ZuidasDok Amsterdam	2528	Europoort Rotterdam
2493	Inrichtingsplan Scheerwolde	2529	Bestemmingsplan buitengebied Etten-Leur
2494	Zevenhuizen-Oost	2531	IJsseluiterwaarden Olst
2495	Ontwikkelas Weert - Roermond	2533	Structuurvisie Vianen
2498	Tuinbouwvestiging De Kievit, Peel en Maas	2535	Partiële herziening Provinciale Structuurvisie 2011, provincie Zuid-Holland
2501	Structuurvisie Bleizo, Lansingerland en Zoetermeer	2537	Omlegging N215 bij Melissant, gemeente Dirksland
2502	Windturbines Amsterdam-Noord	2538	InfraStudie Kempenbaan en nieuwe aansluiting A67, Veldhoven
2503	Kustversterking Noorderstrand, Renesse	2541	Uitbreiding zandwinning Kalkzandsteenfabriek Roelfsema (Calduran), Hoogersmilde
2504	Structuurvisie en bestemmingsplan buitengebied Heerde	2544	Zorgpark en landgoed Monnikenberg, Hilversum
2505	Ring Utrecht, onderdeel A12/A27	2546	Provinciale weg N309 't Harde-Oostendorp
2506	Ring Utrecht, onderdeel NRU	2547	Structuurvisie WaalWeelde West
2507	RijnGouwelijin Leiden	2549	Ontgronding in het kader van Gebiedsontwikkeling Poelkampen, Borger-Odoorn
2509	Bestemmingsplan Piekberging Haarlemmermeer	2552	Windturbines Lanakerveld, Maastricht
2511	Renovatie RWZI Treurenburg, 's-Hertogenbosch	2553	Windpark De Drentse Monden
2512	Gebiedsontwikkeling Klavertje 4 / Greenport Venlo	2554	Bestemmingsplan buitengebied Tytsjerksteradiel
2514	Bestemmingsplan buitengebied Zundert	2555	Bestemmingsplan herinrichting Schoonebeekerdiep, Emmen
2517	Vleeskuikenshouderij F.A.M. Uit het Broek, Dedemsvaart	2557	Maximabrug Alphen aan den Rijn - Rijnwoude
2518	RijksRegioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM)	2558	HTCW Vergassingsinstallatie, Rijssen
2519	Bestemmingsplannen buitengebied Apeldoorn	2559	Winning Suppletiezand Noordzee
2520	Structuurvisie Westland		

2560	Bestemmingsplan buitengebied Mill en Sint Hubert	2281	Ontwikkelingsplan Hogewegzone Amersfoort
2561	Structuurvisie Leidschendam-Voorburg	2294	Bestemmingsplan buitengebied Woudrichem
2563	Bestemmingsplan buitengebied Maasdonk	2299	Structuurvisie Buisleidingen
2564	Stedelijke ontwikkeling Overamstel, Amsterdam	2306	Verplaatsing agrarische bedrijven Nieuw-Buinen
2566	Hervestiging grindoverslagbedrijf locatie Waalwaard, Dodewaard	2314	Nieuw Leven in de Lus van Linne, Roermond
2568	Aanpassen centrale E. on Galileïstraat Rotterdam	2322	Bestemmingsplan buitengebied Baarle-Nassau
2572	Ontwikkeling Schiekadeblok, Rotterdam	2329	Containertransferium Alblasserdam
2574	Natuurontwikkeling en ontgronding Koningsven-De Diepen, Gennep	2330	Westelijke randweg Waddinxveen
2578	Windpark Den Tol	2333	Herinrichting Heesseltsche Uiterwaarden
2579	Maaspark Well, gedeelte rivierverruiming	2338	Structuurvisie en bestemmingsplan landelijk gebied Noordoostpolder
2580	Biomassa-energiecentrale Maastricht	2346	Haagse Nota Mobiliteit
2581	Luchthavenbesluit Twente	2357	Bestemmingsplan buitengebied Nunspeet
2582	Windvisie Amsterdam	2359	Structuurvisie Toekomst Afsluitdijk
2584	Windpark Krammer Sluizen, Zeeland	2364	Landbouwontwikkelingsgebied Lintelo
2589	Windpark N33 Veendam/Menterwolde, provincie Groningen	2376	Bestemmingsplan buitengebied Gennep
2590	Omgevingsplan Zeeland 2012-2018	2378	Pluim- en rundveehouderij Van Ravenhorst, Woudenberg
		2380	Windplan Wieringermeer
		2382	Bestemmingsplan buitengebied Midden-Drenthe
		2389	Buitengebied 2010, Rhenen
		2393	Bestemmingsplan buitengebied Westerveld
		2437	Bestemmingsplan buitengebied Montferland
		2439	Bestemmingsplan landbouwontwikkelingsgebieden Twenterand
		2446	Gebiedsontwikkeling Maaspark Well
		2449	Gebiedsontwikkeling Norgbrug
		2454	Bestemmingsplan buitengebied Hof van Twente
		2457	Uitbreiding glastuinbouwgebied Sexbierum
		2459	Havenkwartier Zeewolde

Adviezen toetsing plan-m.e.r.

1709	Herontwikkeling Radio Kootwijk
1978	Sas van Gent, gemeente Terneuzen
1998	Ruimte voor de Rivier: project Munnikenland
2092	Oostvaardersveld, Lelystad
2153	Afferdense en Deestse Uiterwaarden
2154	N331 Zwartsluis-Vollenhove
2200	Windpark Bouwdokken Neeltje Jans, Veere
2208	Structuurvisie Zuidwest 2020, Tilburg
2222	Structuurvisie intensieve veehouderij en glastuinbouw Peel en Maas
2251	Stadshavens Rotterdam
2265	Bestemmingsplan Agrarisch buitengebied Ede

2465 Bestemmingsplan Cantineweg Katwijk
 2467 MIRT-verkenning Herontwerp Brienenoord-
 en Algeracorrider, Rotterdam
 2476 Structuurvisie Maasdriel
 2491 Structuurvisie Brainport Oost, regio
 Eindhoven-Helmond
 2495 Ontwikkelas Weert-Roermond
 2499 Mestvergisting Botniaweg 6, Marrum
 2500 Structuurvisie Rijk van Dommel en Aa,
 Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
 2508 Bestemmingsplannen buitengebied
 Beuningen en Wijchen
 2510 Maasoeverzone, Vlaardingen
 2513 Uitbreiding glastuinbouwintensiverings-
 gebied Tinte, Westvoorrie
 2514 Bestemmingsplan buitengebied Zundert
 2515 Industrierrein Tata Steel, Beverwijk,
 Heemskerk en Velsen
 2516 Bestemmingsplan strand Wijk aan Zee
 2521 Windpark Kattenberg-Reedijk, Oirschot
 2522 Structuurvisie FlorijnAs, Assen
 2524 Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte
 2530 Anna's Hoeve RWZI, Hilversum
 2532 Natuurontwikkeling Wilnis Bovenlanden
 2534 Structuurvisie en bestemmingsplan
 buitengebied Barneveld
 2535 Partiële herziening Provinciale
 Structuurvisie 2011, provincie Zuid-
 Holland
 2536 Structuurvisie Zaanstad
 2539 Structuurvisie Prinses Beatrixlaan Rijswijk
 2548 Structuurvisie Heemskerk
 2550 Holland Casino Utrecht
 2551 Bestemmingsplan buitengebied Loon
 op Zand
 2571 Bestemmingsplan buitengebied Sint-
 Oedenrode
 2573 Bestemmingsplan bedrijventerreinen
 't Zand, Breeven en Heide, Best
 2575 Structuurvisie buitengebied Zaltbommel
 2583 Bestemmingsplan buitengebied Bernheze
 2591 Structuurvisie Maassluis

Gecombineerde toetsingsadviezen plan- en project-m.e.r.

1161 Tweede fase Zoetermeer-Zuidplas en MER
 Bentwoud
 1163 Omnisportcentrum De Voorwaarts,
 Apeldoorn
 1184 Aanwijzing Maastricht-Aachen Airport
 1205 N261 Tilburg-Waalwijk
 1311 N11 Zoeterwoude-Alphen aan den Rijn
 1463 Rondweg N314 Hummelo
 1521 Veiligheid Zuidelijke Randmeren en Eem
 1630 Molenaars Fokbedrijf bv, Markelo
 1648 Uitbreiding golfbaan De Scherpenbergh,
 Lieren
 1830 Nieuw Gemengd Bedrijf, Horst aan de
 Maas
 1850 N33 Assen-Veendam-Zuidbroek
 1940 Golfbaan en Wellerwaard, Emmeloord
 1965 Uitbreiding pluimveehouderij Mts.
 Cruisjen, Sambeek
 1991 Ruimte voor de Rivier, Deventer
 2008 N340 Zwolle-Ommen / N48 Varsen-
 Arriërsveld, provincie Overijssel
 2010 Natuuropgave Krimpenerwaard
 2013 Uitbreiding varkenshouderij Wolfsven bv,
 Weert
 2025 Opwaardering N381 Drachten-Drentse
 Grens
 2049 Verbetering Diefdijklinie tussen
 Everdingen en Gorinchem
 2073 Bestemmingsplan herinrichting vliegbasis
 Soesterberg
 2080 Zeugenhouderij De Jong, Lunteren
 2116 Wegennetwerk regio Arnhem-Nijmegen
 (ViA15)
 2122 Waterpark Dommelsvoort, Cuijk
 2221 Uitbreiding varkenshouderij vof Swinkels,
 Someren-Heide
 2243 Spreiding coffeeshops, Maastricht
 2248 Marathonweg, Vlaardingen
 2257 Ruimte voor de Waal Nijmegen
 (Dijkteruglegging Lent)

2278 Uitbreiding pluimveebedrijf Heidehof bv,
Horst aan de Maas
2279 Uitbreiding pluimveehouderij Van Beek,
Nijkerk
2280 Oprichting varkenshouderij Noteboom,
Rijssen-Holten
2283 Groengebied De Omzoom, Zaanstad
2285 Randweg Zundert
2286 Optimalisatie Drinkwaterwinning
Noordhollands Duinreservaat
2288 Ombouw bestaande GAVI Wijster naar
SNCR
2291 Oprichting varkenshouderij Van Hoof de
Mortel vof, De Rips
2315 Ontwikkeling woningbouw en
voorzieningen Hoofddorp-Zuid
2335 Dijkversterking Wieringermeerdijk-
omgelegde Stonteldijk
2342 Oprichting fokzeugen- en
vleesvarkensbedrijf cv. Asvam, Liessel
2348 Uitbreiding vleesvarkensbedrijf Pasman &
Van der Heide, Hoogeveen
2358 Uitbreiding pluimveehouderij Visch bv,
Elburg
2361 Ontwikkeling NDSM-werf, Amsterdam
2369 Verbranden gevaarlijk afval ARN bv,
Nijmegen
2371 Pluimveehouderij Het Anker, Dodewaard
2373 Ontwikkeling bouwlocatie Rijswijk-Zuid
2387 Bestemmingsplannen Delft-Zuidoost
2411 Herinrichting veehouderij Bouw,
Voorthuizen
2413 Uraniumverrijking Urenco Nederland
2417 Uitbreiding Botlek Tank Terminal bv,
Rotterdam
2418 Vrije Universiteit / VU medisch centrum,
Amsterdam
2425 Zuidas Amsterdam - Flanken
2430 Bestemmingsplan Weenapoint, Rotterdam
2432 A12 Gouwekruising, Gouda
2448 Pluimveehouderij Annahof bv, Rouveen
2456 Herontwikkeling Kazernekwartier Venlo
2462 Ruimte voor de Lek

2475 Ontsluiting Houten
2497 N345 Rondweg Voorst
2503 Kustversterking Noorderstrand, Renesse
2542 Vleesvarkenshouderij Lavi bv, Dorst
2545 Werklandschap Assen-Zuid
2567 Varkenshouderij Swinkels-Meulendijks,
Neerkant
2569 Peilbesluit Beemster

Tussentijdse toetsingen

2198 RijnlandRoute
2305 Westelijke randweg, Twello
2479 CCS Maasvlakte (ROAD-project)
2496 Derde spoor Zevenaar - Duitse Grens
2497 N345 Rondweg Voorst

M.e.r.-beoordelingen

2565 De Hallen - Tramremise, Amsterdam
2570 Glastuinbouw Bommelerwaard

Overige adviezen

2390 Monitoring aardgaswinning onder de
Waddenzee vanaf locaties Moddergat,
Lauwersoog en Vierhuizen
2540 Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)
2562 Deltaprogramma 2012

*Kijk voor projectinformatie en adviezen op
www.commissiemer.nl*

Internationaal

Werkgroepadviezen

- O90 Advice on Scoping for an Integrated Multi-Sector Plan and SEA for the Lower Zambezi Basin, Mozambique
- O91 Advice on Terms of Reference for SEA Vivir con el Agua, Bolivia
- O92 Advisory Review on ESIA for Coal Transportation and Dredging of Zambezi River, Mozambique
- O93 Advice on the draft Terms of Reference for the SEA Land Use Plan - Tana Delta, Kenia

Secretariaatsadviezen

- Mapping national EIA systems in West Africa - Project Note, West African Association for Environmental Assessment
- Appraisal of EIA requirement for ORIO projects Feb, June, Dec 2011
- Approach for the Ghana SEA for the mining sector, Ghana
- Appraisal of the consultant proposals for the Coastal SEA, Mozambique
- Observations sur le cadre légal de la procédure d'EIE au Burundi, Burundi
- Peer-review of the Draft Voluntary Guidelines for the Consideration of Biodiversity in Environmental Impact Assessments (EIAs) and Strategic Environmental Assessments (SEAs) in Marine and Coastal Areas, Secretariat of the Convention on biodiversity
- SEA and water management, Guidance document on SEA for Watershed Management Planning in Macedonia
- Strategic Environmental Assessment: Scoping for urban planning, the example of the Skopje general urban plan, Macedonië

EIA Mapping workshops & reports

- Georgië
- Guinée
- Mali
- Mauretanië
- Niger
- Oeganda
- Togo

Capaciteitsontwikkeling landen/regio's

Afrika

- Burundi
- Ethiopië
- Ghana
- Jemen
- Mozambique
- Oeganda
- CLEAA (geheel Afrika)
- ENTRO (Hoorn van Afrika)
- SEEAC (Centraal-Afrika)
- WAAEA (West-Afrika)

Azië

- China
- Indonesië
- Pakistan
- Vietnam

Europa

- Georgië
- Macedonië

Zuid-Amerika

- Bolivia

Kijk voor projectinformatie en adviezen op www.eia.nl

PRESENTATIES EN PUBLICATIES 2011

Nederland

Presentaties

- Basiscursus *m.e.r.*, Geoplan, Amsterdam
- Basiscursus *Milieurecht*, onderdeel milieueffectrapportage, Studiecentrum voor Bedrijf en Beroep, Rotterdam
- Cursus *M.e.r. en gemeentelijke structuurvisies*, Geoplan, Utrecht
- Cursus *M.e.r.-beoordeling*, Berghauser Pont, Utrecht
- Gastcollege *Omgevingsrecht*, Universiteit van Amsterdam
- Lezing *Crisis- en herstelwet en m.e.r.*, Instituut voor Bouwrecht, Den Haag
- Lezing *Cultuurhistorie in MER* voor de Heemkundekring Gemert, provincie Noord-Brabant en gemeente Gemert-Bakel, Gemert
- Presentatie *Actuele ontwikkelingen in m.e.r. en de rol van de Commissie*, Deskundigendag Commissie m.e.r., Driebergen
- Presentatie *Plan-m.e.r. voor structuurvisies*, VNG, Amsterdam
- Presentatie *M.e.r. en de Commissie m.e.r.* Erfgoedinspectie, Den Haag
- Presentatie *M.e.r. en de Commissie m.e.r.* DCMR, Schiedam
- Presentatie *M.e.r. en natuur*, Schakeldag, Nieuwegein
- Presentatie *M.e.r. en natuur*, themamiddag Natuur, Driebergen
- Presentatie *MER, landschap en ruimtelijke kwaliteit*, INDIGO-bijeenkomst ruimtelijke kwaliteit in de m.e.r., Den Oever
- Presentatie *MERITE* (MER integreert ecosysteemdiensten), Deltares, Delft
- Presentatie *Modernisering m.e.r. en de rol van de Commissie*, provincie Flevoland, Almere
- Presentatie *Modernisering m.e.r. en de rol van de Commissie*, provincie Friesland, Leeuwarden

- Presentatie *Modernisering m.e.r. en de rol van de Commissie*, provincie Limburg, Maastricht
- Presentatie *Omgaan met onzekerheden*, VVM-sectie m.e.r., Utrecht
- Presentatie *Stand van zaken wet- en regelgeving m.e.r.*, themamiddag Bestemmingsplannen buitengebied, Bunschoten
- Symposium 25 jaar m.e.r., *Effectbeoordeling op strategisch niveau*, Den Haag
- Workshop *Ladder van Verdaas* voor deskundigen verkeer, vervoer en planologie, Commissie m.e.r., Utrecht
- Workshop *Landschap in besluitvorming voor MER en MKBA*, samen met PBL en RCE, Utrecht

Publicaties

- 'Goud voor de MER. Commissie voor de m.e.r. rijkt medailles uit voor goede rapportages'. *ROMagazine*, november 2011, p. 22-23
- 'De kunst van efficiënt merren. Meerwaarde vooral in de verkennende fase'. *ROMagazine*, november 2011, p. 18-19
- 'M.e.r.-beoordeling; geen drempelvrees'. *Jurisprudentie Milieurecht*, nr. 8 2011, p. 585-592
- Periodieke annotaties m.e.r.-jurisprudentie voor *Jurisprudentie Milieurecht*. SDU, Den Haag
- Periodieke annotaties m.e.r.-jurisprudentie voor *Toets*. Aeneas, Boxtel
- *Tekst & Toelichting Milieueffectrapportage*. Editie 2011, Sdu, Den Haag. ISBN 987 90 123 8436 0

Internationaal

Presentaties

- Vijfdaagse training *Introducing SEA voor de Wildlife Conservation Society*, Uganda Association for Impact Assessment and National Environmental Management Authority; Mukono, Oeganda
- Presentatie *SEA and Climate, the state of affairs* tijdens de conferentie *Strategic Environmental and Social Assessments for Policy-Based Lending Operations*, African Development Bank; Tunis, Tunesië
- Congres *International Association for Impact Assessment (IAIA) '11*; twee *theme forums*, diverse presentaties en workshops over *benchmarking EIA systems and regulations; SEA and Oil & Gas in developing countries; Regional IA capacity development in Central Africa; Climate Change guidance; Theme Forum over Regional capacity development; EIA mapping; coaching and mentoring; Policy SEA*; Puebla, Mexico
- IAIA-congres Praag 2011 *SEA Implementation and Practice: Making an Impact?*; Key-note en presentaties: *A hitchhiker's guide to SEA: Are we on the same planet?; Adapting SEA to Planning Processes: The case of Decision-Maker Buy-In; Eye on the Ball! SEA in Dutch Spatial Planning; Learning from Capacity Development Evaluation*, Praag, Tsjechië
- Workshop *Enforcement of EIA requirements* tijdens INECE's (*International Network for Environmental Compliance and Enforcement*) jaarcongres; Vancouver, Canada
- Presentatie over SEA tijdens speciale dialoog tussen het Adaptation Fund (klimaat) en NGO-sector; Bonn, Duitsland
- Presentatie *Dutch experience in mainstreaming environment and climate change in national development planning* tijdens Green Growth Forum van de *Asia-Europe Meeting (ASEM)*; Hanoi, Vietnam
- Presentatie *Biodiversity offset in EIA*, voor Japanse delegatie, Utrecht
- Presentatie *Duurzame bedrijventerreinen en MER in Nederland* voor een delegatie uit de Verenigde Arabische Emiraten, Utrecht
- Presentatie *Natuurcompensatie en MER* voor Japanse delegatie, Commissie m.e.r., Utrecht
- Presentatie *NCEA - Dutch approach on EA, climate change in EA, en EA and infrastructure plans and projects* voor een Vietnamese delegatie van het Instituut voor Onderzoek en Handel van het ministerie voor Industrie en Handel, Utrecht
- Keynote-presentatie over het werk van de Commissie en EIA in buurlanden tijdens opening seminar *Week van het milieu*; Bujumbura, Burundi
- Workshop SEA voor delegatie van Shanxi Environmental Protection Bureau; Utrecht
- Presentatie *Integrating Climate Change Uncertainties in Strategic Environmental Assessment (SEA), Environmental Impact Assessment (EIA) and Development Planning* tijdens regionale workshop over *Mainstreaming Climate Change Adaptation in Environmental Impact Assessment in Asia*, AECEN; Bangkok, Thailand
- Diverse presentaties over (Nederlandse) plan-m.e.r.-ervaring tijdens G2G-workshop met delegaties van het Chinese ministerie van Milieubescherming; Peking, China
- Presentatie over milieunormen en standaarden in Centraal-Afrikaanse landen bij het SIFEE-jaarcongres; Yaoundé, Kameroen
- Presentaties *Impact of IA in the Wadden Sea (1985-2010)* en *SEA for oil and gas exploration*, voor een Ghanese EPA-delegatie; Utrecht
- Workshop *SEA introduction*; La Paz, Bolivia
- *Training of Trainers in Mutual Gains Approach*; Maputo, Mozambique

- Gastcolleges over (plan-)m.e.r. bij UNESCO-IHE/ Delft, Saxxion Hogeschool/Deventer, Universiteit Utrecht/Utrecht, Radboud Universiteit/Nijmegen, European Institute for Public Administration/ Maastricht

(Bijdragen aan) publicaties

- *Manual on landfill site assessment and selection in Georgia. Using SEA as a powerful instrument.* Ameco en NCEA, 38 p., 2011
- *Strategic environmental assessment in policy and sector reform: conceptual model and operational guidance.* The World Bank, 213 p., 2011; ISBN 978 08 2138 559 3
- *'Developing SEA Guidance'*. B. Schijf. In: *Handbook of strategic environmental assessment.* Eds. B. Sadler, R. Aschemann, J. Dusik, T.B. Fischer, M.R. Partidario en R. Verheem. Earthscan, 587 p., 2011; ISBN 978 18 440 7365 8
- *'Environmental impact assessment and environmental compliance and enforcement: an agenda for a common approach'*. A. Kolhoff en H. Ruessink. In: *9th International conference on environmental compliance and enforcement, Conference proceedings.* Whistler, British Columbia, Canada, p. 464-471, 2011

Afkortingen Internationaal

AECEN	Asian Environmental Compliance and Enforcement Network
ASEM	Asia-Europe Meeting
CLEAA	Capacity Development and Linkages for Environmental Assessment in Africa
DGIS	Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking
EIA	Environmental Impact Assessment (besluit-m.e.r.)
ENTRO	Eastern Nile Technical Regional Office
G2G	Government to Government
GWP	Global Water Partnership
IAIA	International Association for Impact Assessment
ITC	International Institute for GEO Information Science and Earth Observation
INECE	International Network for Environmental Compliance and Enforcement
IUCN	International Union for Conservation of Nature
IVM	Institute for Environmental Studies
MICOA	Ministério para a Coordenação da Acção Ambiental
MoEPP	Macedonian Ministry of Environmental and Physical Planning
NEMA	National Environment Management Authority
NIAP	National Impact Assessment Programme (Pakistan)
NORAD	Norwegian Agency for Development Cooperation
OECD-DAC	Organisation for Economic Collaboration and Development/ Development Assistance Committee
ORIO	Ontwikkelingsrelevante Infrastructuurontwikkeling (programma DGIS)
PEAA	Partnership for Environmental Assessment in Africa
SCF	Sustainability Challenge Foundation
SEA	Strategic Environmental Assessment (plan-m.e.r.)
SEEAC	Secrétariat pour l'Évaluation Environnementale en Afrique Centrale
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
SIFEE	Secrétariat International Francophone pour l'Évaluation Environnementale
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO-IHE	Institute for Water Education
WAAEA	West African Association of Environmental Assessment
WWF/WNF	World Wildlife Fund/Wereld Natuur Fonds

Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) is in 1987 bij wet ingesteld als onafhankelijke adviescommissie. Zij adviseert overheden over de kwaliteit van milieu-informatie in milieueffectrapporten (MER). Zelf schrijft zij deze rapporten niet. Meestal doen adviesbureaus dit, in opdracht van particuliere initiatiefnemers, gemeente, provincie of Rijksoverheid. De Commissie houdt zich afzijdig van besluitvorming of politieke afwegingen. Al haar adviezen zijn openbaar.

Ook buiten Nederland brengt de Commissie advies uit, meestal in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken. In lijn met het programma van dit ministerie gaat in het internationale advieswerk niet alleen aandacht uit naar milieueffecten maar ook naar sociale en economische gevolgen, zoals voor de levensstandaard van lokale bewoners.

De belangrijkste kenmerken van de Commissie zijn:

- onafhankelijkheid;
- deskundigheid.

Om onafhankelijk van bestuurlijke verantwoordelijkheden en politieke afwegingen haar oordeel te kunnen geven, staat de Commissie als zelfstandige stichting los van de overheid.

Behalve op advisering richt de Commissie zich op het delen en verspreiden van kennis over milieueffectrapportage.

www.commissiemer.nl (Nederland)

www.eia.nl (internationaal)

